

IV. NEVELÉSELMÉLETI MUNKAÉRTEKEZLET

Negyedszer hívta egybe munkaértekezletre a Magyar Pedagógiai Társaság a neveléstudomány szakembereit Zánkára 1987. IX. 4–9. között. A tanácskozás résztvevői — szintén hagyományosan "kevert" összetételben — a nevelőmunka különböző "frontjain" működő pedagógusok, oktatáspolitikai szakemberek, kutatók, oktatók, tanácsadók, igazgatók, tanítók a "gazdasági-társadalmi kibontakozás", a "reform" és a pedagógia, elsősorban a neveléstudomány viszonyának fontos kérdéseiről cserélhettek eszmét.

Ennek a viszonyoknak egyik kulcsszava a bevezető referátum, Mihály Ottó nagy visszhangot keltett előadása szerint is — a felzárkózás; a felzárkózás elodázhatatlan szüksége.

Mit mondhatunk a "reform" és a pedagógia találkozásának közvetlen előzményeiről? A résztvevők nagy része még élénken emlékezett a munkaértekezlet 3 év előtti elődjére, arra a III. munkaértekezletre, ahol a tervezet napi-tervet jóformán félretolva — az oktatásügyi kormányzat közvetlen megrendelésére — az ún. "közoktatásfejlesztési program tervezetét" vitatták meg. E program aztán elkészült. A "szakma" úgy értékelte, hogy az oktatási tartalmát illetően meglehetősen eklektikus, a valóságoknak megfelelően a létező oktatási irányzatok, iskolakoncepciók meglehetősen absztrakt konszenzusának mértékén, "legnagyobb közös osztójának" mértékén fogalmazódott meg. Sokan sejtették, hogy ez a konszenzus nem bizonyul tartósnak, ez az absztrakció nem lesz igazán hatékony. A gazdasági-társadalmi folyamatoknak a krízis felé haladásáról szóló értékelései aztán hamar szétfújták a közoktatási kibontakozás reményeinek e markánsnak alig mondható dokumentumát. A két konferencia közötti időben a fenti dokumentum absztrakt konszenzusát meghazudtolóan éles viták zajlottak a szakajtóban. E viták és az oktatásügy számára romló feltételek közepette jelent meg az oktatási törvény, melynek szinte minden alaptétele a különbözőségek tudomásulvételére, az iskolák szakmai önállóságára, a konkrét kihívásokra szuverén módon oktatási transzmissziót fogalmazó nevelőtestületekre, a nevelés helyi rendszereire épült.

A viták tanulságait, egyben más társadalomtudományok válaszkereső fejlődésének tapasztalatait összegezte Mihály Ottó az "elméleti paradigmaváltás" szükségének elodázhatatlanságaként. A klasszikus tételek, akár a fejlődés extenzív szakaszában kialakított szocializmusgondolati körein belül maradó megoldáskeresés helyett a valóság megannyi új kérdésfeltevését fagorogató elmélet megalkotása, az elmélet újraalkotása mellett szállt síkra.

A "paradigmaváltás" szükségének, olykor nem könnyű interiorizációjának "verejtékezése" jellemezte a vitákat. A fiatal pedagógusnemzedék kemény kritikájával nézhetett szembe az, aki nem volt képes a valóságos társadalmi folyamatok elemzésének kényszeréhez igazítani szavait.

A munkaértekezlet "második szölamát" a "Makarenko-év" nyitánya jelentette. Egyebek mellett jeles külföldi — keleti és nyugati — vendégek méltatták az alighanem "világelsőként" bekövetkezett eseményt, a munkaértekezlet programjába iktatott "Makarenko-szimpoziomot". A legizgalmasabb ezekben az előadásokban az a nemzetenként hol eltérő, hol egybehangzó periodizáció volt, amelyek hazájuk és Makarenko viszonya alakulásának korszakait jellemezték. A szovjet Frolov például 1959 és 1975 között "Makarenko körüli csendről" beszélt, Gáspár László a magyar pedagógiatörténetben bekövetkezett két "Makarenko-reneszánszról" tud, 46—48 közt volt az első, s a hatvan-hetvenes évek fordulóján a második, egyben egy új, az érdeklődés fokozódásával jellemezhető fellendülési időszak eljövételét jövendölte. A hallgatóságot Makarenkóról szólván is az izgatta, van-e üzenete (s ha van, mi az) a Hősköltemény alkotójának a "gazdasági-társadalmi kibontakozás" feladatait fontolgató magyar nevelésméletnek.

A szekcióüléseken egy elméleti és egy gyakorló szakember társelnöksége alatt a résztvevők a "nevelésmélet kívánatos felzárkózása" jegyében cseréltek eszmét a mai iskola működési zavarairól, a fejlesztés programjának kulcskérdéseiről: az alternatív iskolafejlesztésről, a közösségről, a differenciált személyiségfejlődésről, az értékek változásairól, az önkormányzó iskolákról.

A megoldáskeresés fontos, szinte vitán felül álló jegye volt, hogy e megoldásokat csakis alternatív iskolakoncepciók egymásmellettiségében lehet keresni, hogy az alternatív iskolakoncepciók léte nem szükségképpen elméleti elbizonytalanodás tükre, hanem a bonyolult, strukturált társadalmi folyamatoké. Az alternatív iskolafejlesztési koncepciók közül a szentlőrinci munkaiskola-kísérlet (és örvendetesen egyszersmind megfontoltan gyarapodó számú adaptáció), a pécsi Apáczai Csere János Nevelési Központ, illetve a tiszakécskei, helyi tanterv kimunkálásán fáradozó kísérlet felelős vezetői vállalták esti beszélgetéseken a bemutatkozást.

A IV. Nevelésméleti Munkaértekezlet tanulságai három pontban foglalhatók össze:

— a kívánt társadalmi megújulás elképzelhetetlen az iskolára, a nevelésre fordított fokozott figyelem nélkül;

— ehhez a szakma jobb, erőit, érdekeit hatékonyabban egyesítő önszerveződésére van szükség;

— ugyanakkor elodázhatatlan egy szakmailag igényesebb, aktív nevelésmélet kikristályosodása — a tudományág felhalmozott eredményeiből és belső vitákban érlelt önvizsgálatából.

Trencsényi László